

KOMISIJA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Bruselj, 11.07.07
SEC(2007)1009

DELOVNI DOKUMENT SLUŽB KOMISIJE

ŠOLE ZA 21. STOLETJE

Kazalo

1	Uvod – zakaj posvetovanje o šolah?.....	3
2	Razvoj in izzivi	5
2.1	Ključne kompetence za vse.....	5
2.2	Priprava Evropejcev za vseživljenjsko učenje	6
2.3	Prispevek k trajnostni gospodarski rasti.....	6
2.4	Spoprijemanje z izzivi v naših družbah	7
2.5	Šola za vse.....	8
2.6	Priprava mladih Evropejcev za aktivno državljanstvo.....	9
2.7	Učitelji – ključni dejavniki spremembe	9
2.8	Pomoč pri razvoju šolskih skupnosti.....	10
3	Sklep.....	11
	Povzetek vprašanj.....	12

„Ne omejujte svojih otrok na tisto, česar ste se naučili sami, saj so se rodili v drugem času.“ (hebrejski pregovor)

1 Uvod – zakaj posvetovanje o šolah?

Države članice so odgovorne za organizacijo in vsebino sistemov izobraževanja in usposabljanja. Vloga Evropske unije je, da jih podpira. Evropska komisija tesno sodeluje z državami članicami ter jim pomaga pri razvoju in posodabljanju politik izobraževanja in usposabljanja. To počne na dva glavna načina: delovni program „Izobraževanje in usposabljanje 2010“, ki je del prenovljene lizbonske strategije, omogoča lažjo izmenjavo informacij, podatkov in najboljše prakse z vzajemnim učenjem in medsebojnim pregledom. Z novim programom Vseživljenjsko učenje¹ bo Komisija v sedmih letih v projekte za zagotavljanje novih izobraževalnih možnosti za tisoče učencev, študentov in učiteljev vložila skoraj 7 milijard EUR.

Izobraževanju in usposabljanju se v okviru lizbonske strategije za rast in delovna mesta² že dolgo priznava velik pomen. Evropski svet je večkrat poudaril vlogo izobraževanja in usposabljanja za dolgoročno konkurenčnost Evropske unije in socialno kohezijo. Vprašanja na področju izobraževanja so bila izpostavljena v več zaporednih skupnih poročilih o zaposlovanju; zadnje poročilo (za obdobje 2006/2007)³ poziva k povečanju naložb v človeški kapital z boljšo izobrazbo in usposobljenostjo ter priznava vse večji pomen vseživljenjskega učenja v nacionalnih programih reform. Izpostavlja tudi posebne probleme, kot je trdovratnost prezgodnjega zapuščenja izobraževanja, in dokazuje, da sistemi izobraževanja prepogosto povečujejo obstoječe razlike ter da bi morale biti reforme obsežnejše in temeljiti na dolgoročnem načrtovanju politik in „kulturi vrednotenja“.

Izziv, s katerim se srečujejo sistemi izobraževanja, se lahko povzame z besedami sporočila Komisije iz leta 2006 o spodbujanju učinkovitosti in pravičnosti v teh sistemih. Izziv je zagotoviti, da so sistemi istočasno učinkoviti pri ustvarjanju odličnosti in pravični pri dvigovanju splošne stopnje usposobljenosti. Znotraj tega okvira so nekateri najpomembnejši izzivi, ki imajo največji vpliv na blaginjo posameznikov in družbe, povezani s kakovostjo začetnega izobraževanja in usposabljanja vse od zgodnjega učenja in predšolske vzgoje.

Tako imajo vprašanja v zvezi s šolami osrednje mesto v razpravah o nacionalnih politikah na področju izobraževanja. Šola⁴ je prostor, kjer večina Evropejcev preživi vsaj devet ali deset let svojega življenja⁵; tu pridobijo osnovna znanja, spretnosti in kompetence ter mnoge temeljne norme, vedenjske vzorce in vrednote, ki jih bodo nosili s seboj vse življenje. S tem ko dopolnjuje ključno vlogo staršev, lahko šola posameznikom pomaga razviti njihove sposobnosti ter izkoristiti potencial osebne rasti (tako čustvene kot intelektualne) in blaginje. Da jih pripravi na življenje v sodobnem svetu, jih mora šola usmeriti na

¹ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/newprog/index_en.html.

² Lizbonska strategija je bila sprejeta marca 2000, njen cilj pa je, da EU do leta 2010 postane najbolj dinamično in konkurenčno gospodarstvo. Strategija obsega več politik od raziskav in izobraževanja do okolja in zaposlovanja.

³ http://ec.europa.eu/employment_social/employment_strategy/employ_en.htm.

⁴ Ta dokument se osredotoča predvsem na sisteme in institucije obveznega izobraževanja.

⁵ Eurydice: *Key data 2005*, preglednica B1.

vseživljenjsko pot učenja. Poleg tega dobra šolska izobrazba postavlja temelje odprti in demokratični družbi z oblikovanjem državljanske zavesti in solidarnosti pri ljudeh ter spodbujanjem participativne demokracije.

Vendar pa so se do zdaj pobude in razmisleki Evropske unije za podporo lizbonski strategiji bolj osredotočali na druge vidike sistemov izobraževanja in usposabljanja, na primer na poklicno in v zadnjem času visokošolsko izobraževanje. Kljub temu, da je šola temeljnega pomena za izpolnjevanje skupnih ciljev iz delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010, do zdaj še ni bila obsežno obravnavana.

Čeprav je v Evropi veliko primerov uspešnih šol, se kaže tudi potreba po dodatnih prizadevanjih za izboljšanje pismenosti petnajstletnikov, zmanjšanju števila učencev, ki prezgodaj zapustijo šolanje, in povečanjem števila otrok s pridobljeno višjo sekundarno izobrazbo, kar so ključna merila uspešnosti lizbonske strategije Unije za rast in delovna mesta. Trenutno:

- petina otrok, starih do petnajst let, doseže le najnižjo stopnjo bralnih veščin,
- skoraj 15 % oseb, starih med 18 in 24 let, prezgodaj opusti šolanje,
- je le 77 % 22-letnikov pridobilo višjo sekundarno izobrazbo⁶.

Spretnosti so ključnega pomena. Skoraj tretjina evropske delovne sile je nizkokvalificirana, po nekaterih ocenah pa bo do leta 2010 50 % novih delovnih mest namenjenih visokokvalificiranim delavcem, le 15 % pa ljudem z osnovno izobrazbo. Treba je omeniti, da šole le stežka vzbudijo zanimanje mladih za ključne predmete znanosti in matematiko, ki so odločilni za konkurenčnost Evrope. Dekleta so manj uspešna pri matematiki in znanosti kot fantje, obstajajo pa še druge vidne razlike med spoloma: fantje so v primerjavi z dekleti vse manj uspešni pri branju in pogosteje kot dekleta prezgodaj opustijo šolanje.

Poleg tega je dokazano, da pomenijo visokokakovostni predšolski programi, ki se osredotočajo na učenje ter osebne in socialne kompetence, dolgotrajno korist za dosežke učencev ter njihovo socializacijo v šoli in kasnejšem življenju, zlasti pri posameznikih z največjimi posebnimi potrebami in še posebno, če jih spremljata še na primer podpora pri učenju jezikov in socialno prilagajanje⁷. Kljub temu se zagotavljanje zgodnjega učenja in predšolske vzgoje med državami članicami močno razlikuje. Čeprav noben sistem ne nudi vsem enake kakovosti izobraževanja, se stopnja nesorazmernosti med učenci po državah vseeno močno razlikuje⁸, kar pomeni, da na tem področju obstajajo možnosti za dodatne izboljšave.

Zaradi te pomanjkljivosti so se službe Komisije odločile za posvetovanje.

Udeležence vabimo, da (1) opredelijo ukrepe, ki so v njihovem nacionalnem okolju potrebni, da šole zagotovijo kakovost izobraževanja, ki je potrebna v 21. stoletju, in (2) opredelijo tiste vidike šolskega izobraževanja, pri katerih bi lahko Evropska unija države članice podprla pri

⁶ *Napredek pri doseganju lizbonskih ciljev na področju izobraževanja in usposabljanja*, SEC(2006) 639.

⁷ Priloga sporočilu Komisije *Učinkovitost in pravičnost v evropskih sistemih izobraževanja in usposabljanja*, 2006.

⁸ OECD: *Learning for Tomorrow's World : First Results from PISA 2003*. Program mednarodne primerjave dosežkov učencev, Pariz, 2004.

posodabljanju njihovih sistemov⁹. Komisija udeležence vabi, da v ta namen razmislijo o problemih in vprašanjih iz Oddelka 2, ki zadevajo teme, o katerih se je že razpravljalo na ravni EU, in pomembna vprašanja iz razprav na nacionalni ravni.

Službe Komisije bodo za podporo državam članicam na osnovi teh informacij in drugih virov¹⁰ opredelile tista področja, na katerih bi bili izmenjava izkušenj in skupna prizadevanja najbolj koristni za nadaljnje delo v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010. Rezultati posvetovanja se bodo obravnavali tudi na konferenci, ki jo bo novembra 2007 organiziralo portugalsko predsedstvo Unije.

2 RAZVOJ IN IZZIVI

2.1 Ključne kompetence za vse

Šolanje je postalo dostopno množicam v obdobju, ko je bilo mogoče z razumno gotovostjo napovedati, kakšno znanje in spretnosti bodo učenci potrebovali, ko bodo odrasli. V prihodnosti bo za to manj možnosti. Mladi ne morejo več pričakovati, da bodo celo življenje delali v enem sektorju ali celo na istem mestu, njihove poklicne poti se bodo nepredvidljivo spreminjale in za prilagajanje bodo potrebovali široko paleto splošnih kompetenc. V vse bolj zapletenem svetu so bolj kot specifična znanja cenjene ustvarjalnost, sposobnost lateralnega mišljenja, spretnosti na različnih področjih in prilagodljivost.

V pomoč državam članicam pri prilagajanju šolskih učnih načrtov današnjim potrebam je Unija pred kratkim sprejela evropski okvir ključnih kompetenc¹¹, referenčno orodje o ključnih kompetencah, ki jih za uspešno življenje v družbi znanja potrebujejo vsi ljudje. Ključne kompetence se nanašajo na znanje, spretnosti in odnose, ki prispevajo k osebni izpolnitvi, socialni vključenosti, aktivnemu državljanstvu in zaposljivosti. Ti vključujejo „tradicionalne“ kompetence, kot je znanje maternega in tujih jezikov, osnovna znanja na področju matematike in znanosti, digitalno pismenost, pa tudi kompetence na drugih ravneh, kot so učenje učenja, socialne in državljanske kompetence, samoiniciativnost in podjetništvo ter kulturna zavest in izražanje.

Okvir temelji na dejstvu, da več držav članic na novo določa šolske učne načrte, tako da namesto vnosov (znanje, ki ga morajo šole dati) opredelijo rezultate (spretnosti in vedenjski vzorci, ki se pričakujejo od učencev na različnih stopnjah izobraževanja). Štiri od osmih opredeljenih ključnih kompetenc povezujejo več področij, kar odpira vprašanja, kot sta način vključevanja teh kompetenc v šolski učni načrt, ki temelji na tradicionalnih „predmetih“, in obseg reorganizacije šol, da bodo učenci te kompetence lahko pridobili tako med poukom kot zunaj njega.

Vprašanje 1: Kako naj bodo šole organizirane, da bodo lahko učencem zagotovile vse ključne kompetence?

⁹ Ukrepi na ravni EU se izvajajo večinoma skozi delovni program Izobraževanje in usposabljanje 2010 ter s podporo nacionalnim programom reform.

¹⁰ Npr. nacionalna poročila v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010, poročila o programih nacionalnih reform itd.

¹¹ Lizbonski Evropski svet iz leta 2000 je zahteval okvir ključnih kompetenc za opredelitev tistih kompetenc, ki jih za uspešno življenje v družbi znanja potrebuje vsak državljan. Priporočilo je na voljo na spletni strani: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_39420061230en00100018.pdf.

2.2 Priprava Evropejcev za vseživljenjsko učenje

Posameznik bo v družbi in gospodarstvu, ki temeljita na znanju in učenju, za uspeh potreboval sposobnost nadaljnjega učenja na različne načine skozi vse življenje ter hitrega in učinkovitega prilagajanja spremenljivim razmeram. To pomeni, da morajo učenci šolo zapustiti usposobljeni in motivirani, da prevzamejo odgovornost za svoje vseživljenjsko učenje.

S pomočjo raziskav na področju izobraževanja se naši koncepti učenja razvijajo naprej, vendar moramo še veliko storiti, preden bomo ugotovitve raziskav v celoti prenesli v metode poučevanja in organizacijo šol. Razpravlja se na primer o tem, kolikšno vlogo še imajo „tradicionalne“ metode prenašanja znanja in urjenja učencev, da si ga zapomnijo, in do kolikšne mere naj poučevanje starejših učencev, ki so razvili zadostne spretnosti in kompetence za samostojnost, postane bolj v učenca usmerjena dejavnost, pri kateri učenec in učitelj aktivno sooblikujeta znanje in spretnosti. Na primer, informacijska in komunikacijska tehnologija ima ogromen potencial za podporo samostojnemu učenju, skupnemu oblikovanju znanja in razvoju spretnosti.

Vprašanje 2: Kako lahko mladi v šolah pridobijo kompetence in motivacijo, da jim bo učenje postalo vseživljenjska dejavnost?

2.3 Prispevek k trajnostni gospodarski rasti

Kot že omenjeno, je nujnost, da mladi pridobijo potrebne ključne kompetence in izboljšajo izobraževalne dosežke, bistven vidik strategij Evropske unije za rast in delovna mesta ter za trajnostni razvoj¹²; na tem temeljijo cilji iz nacionalnih programov reform držav članic. Zahteva po kompetencah ima dva vidika: hiter tehnološki razvoj zahteva visoke kvalifikacije in neprestano posodabljanje spretnosti, medtem ko so zaradi vse večje internacionalizacije in novih načinov organiziranja podjetij (npr. ploska hierarhija) potrebne socialne, komunikacijske, podjetniške in kulturne kompetence, ki ljudem pomagajo pri prilagajanju na spremenljivo okolje.

Boljši izobraževalni dosežki so pomembni za posameznike, ker ima uspeh ljudi v obvezni šoli močan neposreden vpliv na njihove poznejše izobraževalne dosežke¹³ in njihove plače¹⁴. Pomembni so tudi za družbo; glede na to, da je višji uspeh (ki se meri s povprečnim uspehom na primerljivih mednarodnih preskusih učencev, kot sta PISA in TIMSS) tesno povezan z

¹² Strategija EU za trajnostni razvoj zahteva od držav članic, da razvijejo izobraževanje za trajnostni razvoj. To lahko vključuje izobraževanje o temah, kot so trajnostna raba energije in prometnih sistemov, trajnostna potrošnja in načini proizvodnje, zdravje, medijska pismenost in odgovorno globalno državljanstvo.

¹³ Glej na primer: Rice. *The impact of local labour markets on investment in further education : Evidence from the England and Wales youth cohort studies*. Journal of Population Economics (1999); Maani in Kalb. *Childhood economic resources, academic performance, and the choice to leave school at age sixteen*. Economics of Education Review (2007).

¹⁴ Glej na primer: Currie in Thomas. *Early test scores, school quality and SES : Longrun effects on wages and employment outcomes*. Research in Labor Economics 20 (2001); Murnane et al. *The growing importance of cognitive skills in wage determination*. The Review of Economics and Statistics 77 (1995).

gospodarsko rastjo¹⁵, bo višja splošna raven uspeha evropskih učencev vplivala na izboljšanje konkurenčnosti in gospodarske rasti Unije.

Vprašanje 3: Kako lahko šolski sistemi prispevajo k dolgoročni trajnostni gospodarski rasti v Evropi

2.4 Spoprijemanje z izzivi v naših družbah

Nedavno sporočilo Komisije¹⁶ in posvetovalni dokument o evropski družbeni realnosti¹⁷ poudarjata, da lahko politike izobraževanja in usposabljanja pozitivno vplivajo na ekonomske in socialne rezultate, toda nepravilnost pri izobraževanju in usposabljanju povzroča ogromne skrite stroške. Nočemo reči, da lahko šole same rešujejo širše družbene probleme; raziskava kaže, da so izolirane pobude izobraževalne politike le delno uspešne pri, na primer, odstranjevanju ovir za vključevanje, razen če so del širših programov družbenih in gospodarskih reform, ki izobraževanje in usposabljanje povezujejo z ukrepi drugih politik¹⁸. Vsekakor se šole, ki so osrednjega pomena v življenju otrok in staršev, zdaj srečujejo s številnimi izzivi.

Enostarševske družine ali zaposleni starši bi lahko od šole na primer pričakovali, da zagotovi otroško varstvo in podporo pri izobraževanju, kot so obšolske dejavnosti.

Šolske populacije odražajo migracijske tokove. V več državah ima preko 10 % učencev, starih 15 let, starše, ki so se rodili v tujini¹⁹; nekatere države članice se s tem pojavom srečujejo prvič. Prisotnost učencev in staršev v šoli, ki prihajajo iz različnih kulturnih in jezikovnih okolij, je lahko bogat vir priložnosti za učenje²⁰, šola pa lahko zagotovi varno okolje, v katerem se lahko ljudje iz različnih okolij učijo eden od drugega. Vendar učinkovita obravnava vse večje kulturne različnosti v razredih predstavlja izziv za nekatere države članice.

Večina priseljenih učencev je motiviranih za učenje in imajo do šole pozitiven odnos²¹; vendar so priseljeni učenci v več državah Evropske unije pogosto vidno manj uspešni kot njihovi domači kolegi. Na splošno so lahko učenci, ki pripadajo manjšinam, obravnavani z manjšo naklonjenostjo kot preostala populacija in lahko imajo zelo neenake možnosti glede dostopa do izobraževanja in koristi od njega. Evropski center za spremljanje rasizma in ksenofobije je na primer izpostavil, da so v nekaterih državah članicah tak primer romski otroci²².

Komisija v *Skupnem poročilu o socialni zaščiti in socialni vključenosti* ugotavlja, da je, „kar zadeva otroke, tveganje za revščino v večini držav članic nad povprečjem. V nekaterih državah članicah to tveganje obstaja za vsakega tretjega otroka. ... Šolski uspeh prikrajšanih

¹⁵ Glej: Hanushek in Kimko. *Schooling, labor force quality, and the growth of nations*. American Economic Review 90 (2000).

¹⁶ *Učinkovitost in pravičnost v evropskih sistemih izobraževanja in usposabljanja*, COM(2006) 481 konč.

¹⁷ Posvetovalni dokument Urada svetovalcev za evropsko politiko: *Evropska družbena realnost*. http://ec.europa.eu/citizens_agenda/social_reality_stocktaking/docs/background_document_en.pdf.

¹⁸ S. Power. *Policy-relevant synthesis of results from European research in the field of Education*. Evropska komisija, Generalni direktorat za raziskave, 2007.

¹⁹ *Integrating immigrant children into schools in Europe*. Eurydice, 2004.

²⁰ *Spodbujanje učenja jezikov in jezikovne raznolikosti*, COM(2003) 449.

²¹ *Where Immigrant Students Succeed*, OECD, 2006.

²² *Roma and Travellers in Public Education*, EUMC, 2006.

otrok je predvidoma slabši od njihovih vrstnikov, prav tako pogosteje storijo kazniva dejanja, njihovo zdravje je slabše, prav tako pa se težje vključijo na trg dela in v družbo²³. Revščina vpliva na njihov kognitivni razvoj in posledično njihove študijske dosežke²⁴. Na splošno je za mlade, ki odraščajo v manj ugodnem socialno-ekonomskem okolju, bolj verjetno, da bodo prezgodaj opustili šolanje²⁵.

Prezgodnje opuščanje šolanja je velik problem v več državah članicah. Napredek pri doseganju cilja Unije, da šolanja do leta 2010 ne bi zapustilo več kot 10 % učencev, je počasen, zato je Evropski svet poudaril, da je treba prizadevanja okrepiti²⁶.

Tudi izobraževalne prakse in družbene razmere imajo medsebojen vpliv. Obstajajo dokazi²⁷, da ločevanje učencev pred 13. letom starosti v ločene šole glede na sposobnosti („tracking“) pogloblja razlike v izobraževalnih dosežkih zaradi socialnega izvora in povzroča še bolj nepravilne rezultate glede uspešnosti učencev in šol.

Vprašanje 4: Kako lahko šolski sistemi najbolje odgovorijo na potrebo po spodbujanju pravičnosti, obravnavanju kulturne različnosti in zmanjševanju prezgodnjega opuščanja šolanja?

2.5 Šola za vse

V Evropi obstaja težnja po izobraževanju vseh učencev (ne glede na njihove potrebe) v skupnih oddelkih; število učencev v popolnoma ločenih „posebnih“ šolah se zmanjšuje, saj se te spreminjajo v podporne centre za redne šole. Kot ugotavljajo strokovnjaki, je vključujoče izobraževanje pomemben temelj za zagotavljanje enakih možnosti za ljudi s posebnimi potrebami v vseh vidikih njihovega življenja; to zahteva prilagodljive sisteme izobraževanja, ki zadovoljujejo raznolike in pogosto zapletene potrebe posameznih učencev²⁸.

Vrste poučevanja, ki omogočajo vključevanje učencev s „posebnimi“ potrebami, so: kooperativno učenje in poučevanje, reševanje problemov v skupinah, sestavljanje heterogenih skupin ter sistematičen nadzor, ocenjevanje, načrtovanje in vrednotenje dela posameznega učenca. Pričakuje se, da bodo ti pristopi koristni za vse učence, vključno z zelo nadarjenimi otroki²⁹.

Korake za vključitev otrok s „posebnimi“ potrebami je torej mogoče razumeti kot razširitev načela, da mora šola upoštevati posebne potrebe vsakega posameznega učenca. Kljub tem gibanjem je v nekaterih državah članicah nezadovoljstvo s šolo, kakršna je na voljo, povzročilo, da nekaj staršev svoje otroke izobražuje doma.

²³ Skupno poročilo o socialni zaščiti in socialni vključenosti za leto 2007.

²⁴ *A thematic study to identify what policy responses are successful in preventing child poverty*. Evropska komisija, GD za zaposlovanje in socialne zadeve, 2006.

²⁵ *Study on Access to Education and Training, Basic Skills and Early School Leavers*. Evropska komisija, GD EAC, 2005.

²⁶ Sklepi predsedstva, Evropski svet, Bruselj, 2006, 38.

²⁷ Glej delovni dokument služb Komisije: Priloga k sporočilu Komisije *Učinkovitost in pravičnost v evropskih sistemih izobraževanja in usposabljanja*, 2006.

²⁸ *Key principles for Special Needs Education*. Evropska agencija za razvoj izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, 2003.

²⁹ *Inclusive education and classroom practices*. Evropska agencija za razvoj izobraževanja otrok s posebnimi potrebami. Na voljo na spletni strani: http://www.european-agency.org/iecp/iecp_intro.htm.

Vprašanje 5: Kaj je mogoče storiti glede učnih načrtov, organizacije šol in vloge učiteljev, da bi šole zadovoljile potrebe vsakega posameznika pri učenju?

2.6 Priprava mladih Evropejcev za aktivno državljanstvo

Večje sodelovanje mladih v predstavniki demokraciji je eden najpomembnejših izzivov, s katerim se sooča evropska družba³⁰. Priznava se, da so učinkovite vezi med šolami in svetom okoli njih – neposrednim lokalnim okoljem, regijo, državo, Evropsko unijo in širše – ključnega pomena za to, da se učenci pripravijo na prevzemanje svoje vloge v družbi. S pomočjo šole družba mladim pomaga, da se pripravijo na življenje v skupnosti ter na odgovorno in aktivno državljanstvo; mladim lahko da občutek, kaj pomeni odgovorno evropsko državljanstvo v demokratični družbi^{31 32}.

Kot prispevek k reševanju tega izziva je Svet Evrope naredil načrt možnih načinov za krepitev kulture demokracije v šolah, ki bi vključevali učence, starše in učitelje. S tem je želel pokazati, da demokracija ni igra odraslih za odrasle in da je zanjo potreben vseživljenjski proces, ki predvideva, da se bodočim odraslim državljanom privzgaja demokracija in da jo izkusijo na svoji ravni. Demokracija v šolah je tudi pragmatično utemeljena: predstavlja učinkovit način ustvarjanja ozračja zaupanja in odgovornosti v šolah³³.

Vendar se tudi težnje, kot so večje nasilje, radikalizem ali fundamentalizem v družbi ter izražanje rasizma, ksenofobije, homofobije in seksizma, neizogibno odražajo v šolskih skupnostih; ustrahovanje je problem, ki ga je več držav članic opredelilo kot prednostno nalogo ukrepanja.

Vprašanje 6: Kako lahko šolske skupnosti mlade pripravijo na odgovorno državljanstvo skladno z osnovnimi vrednotami, kot sta mir in strpnost do različnosti?

2.7 Učitelji – ključni dejavniki spremembe

Prispevek šolskega osebja in zlasti učiteljev je ključ do uspeha vsake šole. Učitelji so tisti, ki posredujejo med hitro razvijajočim se svetom in učenci, ki bodo kmalu vstopili vanj.

Od učiteljev se zahteva vedno več: delajo s skupinami učencev, ki so bolj heterogene kot v preteklosti (v smislu maternega jezika, spola, narodnostne in verske pripadnosti, sposobnosti itd.); uporabljati morajo možnosti, ki jim jih nudijo nove tehnologije, izpolnjevati zahteve po individualiziranem učenju in učencem pomagati, da postanejo samostojni v procesu vseživljenjskega učenja; včasih pa morajo zaradi večje avtonomnosti šol prevzeti tudi dodatne naloge odločanja in upravljanja.

Poleg tega so mnoge šole zahtevna okolja; mnoge države članice beležijo agresivno vedenje proti učiteljem. Nedavna študija³⁴ je navedla 37 različnih okoljskih in organizacijskih

³⁰ Glej npr. Evropski pakt za mlade; Resolucija Sveta z dne 25.11.2003 o skupnih ciljih na področju sodelovanja in informiranja mladih (UL C 295, 5.12.2003).

³¹ *Državljanska vzgoja v Evropi*. Eurydice, 2005.

³² Education and citizenship : report on the broader role of education and its cultural. Svet Evropske unije, 13452/04.

³³ Svet Evrope. Democracy in Schools.

³⁴ *Študija o stresu evropskega sindikalnega odbora za vzgojo in izobraževanje (ETUCE): The cause of stress for teachers, its effects, and suggested approaches to reduce it.*

dejavnikov, zaradi katerih učitelji trpijo zaradi stresa in s stresom povezanih bolezni. Zato se zastavljajo vprašanja o delovnih razmerah in podpori, ki jih potrebuje učno osebje.

Mnogo držav članic ima težave s tem, da zadržijo uspešne učitelje v poklicu. V državah, za katere so podatki na voljo, se večina učiteljev upokoji, kakor hitro imajo za to priložnost. To predstavlja za države članice izziv, da nadomestijo izgubljene izkušnje, in priložnost za vlaganje v začetno usposabljanje novega vala učiteljev in izboljšanje usposobljenosti zaposlenih učiteljev. Komisija in države članice si zdaj skozi program Izobraževanje in usposabljanje 2010 prizadevajo najti načine za izboljšanje kakovosti izobraževanja učiteljev.

Vprašanje 7: Kako bi lahko usposabljali in podpirali šolsko osebje, da bi se lahko soočilo z izzivi?

2.8 Pomoč pri razvoju šolskih skupnosti

Ravnatelji igrajo ključno vlogo pri upravljanju in vodenju šol. V Evropi obstajajo različni modeli upravljanja šol. Nekateri sistemi stavijo na „vodje šol“ (ali skupine vodij), ki znajo določiti ritem in smer spremembe, omogočiti odprto komunikacijo, spodbuditi ustvarjalno mišljenje in inovacije, motivirati osebje in učence za boljše dosežke ter z zgledom ponazoriti etiko vseživljenjskega učenja. V drugih sistemih vloga vodje šole ne obstaja.

Razprave v javnosti vse bolj opozarjajo na zaželenost partnerstva med šolami ter drugimi agencijami in organizacijami. Postopki zagotavljanja odgovornosti šol skupnostim, ki jim služijo, so različni. V nekaterih državah imajo starši in druge zainteresirane strani v upravljalnih organih veliko moč na področjih zaposlovanja, financ, šolske etike in učnega načrta; v drugih so te pristojnosti centralizirane. Širša uporaba šolskih prostorov za občolske dejavnosti ali kot vira izobraževanja za vso skupnost (kot so lokalna učna središča) lahko pomaga pri spodbujanju možnosti za vseživljenjsko učenje.

Sistemi evalvacije in inšpekcije lahko šolam zagotovijo koristne povratne informacije, da gradijo na svojih dosežkih in zadovoljijo spremenljive potrebe. Evropski parlament in Svet³⁵ sta leta 2001 državam članicam priporočila, da vzpostavijo pregledne sisteme evalvacije kakovosti, in jih spodbudila, da vzpostavijo uravnotežen okvir samoevalvacije šole in kakršnih koli zunanjih evalvacij, vključijo vse ustrezne dejavnike v proces evalvacije ter razširjajo dobro prakso in spoznanja, do katerih so prišle. Kljub temu so starši, učenci in drugi udeleženci v šolskem procesu redkeje udeleženi v evalvacijah kot učitelji in šolski sveti³⁶. Ključno vprašanje je, koliko lahko evalvacija in ocena dela šole upoštevata socio-ekonomski in izobrazbeni profil učencev, s čimer se izpostavi dodana vrednost šole.

V Evropi se šole med seboj precej razlikujejo glede stopnje avtonomije, ki jo imajo pri določanju ciljev, oblikovanju učnih načrtov, izbiranju in plačevanju osebja ter izvajanju sprememb, ki se z evalvacijo izkažejo za potrebne.

Vprašanje 8: Kako se lahko šolskim skupnostim najbolje zagotovita vodenje in motivacija, ki ju potrebujejo za uspeh? Kako se jim lahko glede na spremenjene potrebe in zahteve omogoči razvoj?

³⁵ *Priporočilo o evropskem sodelovanju pri evalvaciji kakovosti v šolskem izobraževanju*, UL L 60/53, 1.3.2001.

³⁶ *Evaluation of Schools Providing Compulsory Education in Europe*. Eurydice, 2004.

3 SKLEP

Navedeni seznam izzivov, s katerimi se srečujejo šole in šolski sistemi, nikakor ni popoln, vendar izpostavlja pomembne pritiske, pod katerimi ti delujejo. Zdi se logično, da šole ne morejo ostati nespremenjene, če naj služijo kot temelj vseživljenjskemu učenju ter celovito prispevajo k družbeni in gospodarski blaginji držav članic.

Udeležence posvetovanja vabimo, da odgovorijo na vsaj nekaj od osmih zastavljenih vprašanj in ob tem opredelijo, (1) kakšnim ukrepom bi bili naklonjeni v svojih nacionalnih okoljih za zagotovitev kakovosti šolskega izobraževanja, potrebnega v 21. stoletju, in (2) kako bi lahko evropsko sodelovanje ³⁷ učinkovito podpiralo države članice pri posodabljanju njihovih sistemov.

³⁷ Evropsko sodelovanje se odvija v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010 ter z nacionalnimi programi reform, ki prispevajo k lizbonski strategiji Unije.

POVZETEK VPRAŠANJ

1. Kako naj bodo šole organizirane, da bodo lahko učencem zagotovile vse ključne kompetence?
2. Kako lahko mladi v šolah pridobijo kompetence in motivacijo, da jim bo učenje postalo vseživljenjska dejavnost?
3. Kako lahko šolski sistemi prispevajo k dolgoročni trajnostni gospodarski rasti v Evropi?
4. Kako lahko šolski sistemi najbolje odgovorijo na potrebo po spodbujanju pravičnosti, obravnavanju kulturne različnosti in zmanjševanju prezgodnjega opuščanja šolanja?
5. Kaj je mogoče storiti glede učnih načrtov, organizacije šol in vloge učiteljev, da bi šole zadovoljile potrebe vsakega posameznika pri učenju?
6. Kako lahko šolske skupnosti mlade pripravijo na odgovorno državljanstvo skladno z osnovnimi vrednotami, kot sta mir in strpnost do različnosti?
7. Kako bi lahko usposabljali in podpirali šolsko osebje, da bi se lahko soočilo z izzivi?
8. Kako se lahko šolskim skupnostim najbolje zagotovita vodenje in motivacija, ki ju potrebujejo za uspeh? Kako se jim lahko glede na spremenjene potrebe in zahteve omogoči razvoj?